

GODLEWO MIERNIKI

Godlewo-Mierniki stanowiły część większego obszaru, zwanego Godlewo. Na przełomie XIV i XV wieku, gdy ustały niszczące najazdy litewskie, książę mazowiecki Janusz I oraz jego następcy sprowadzali na puste tereny wschodniego i północnego Mazowsza rycerzy z głębi Mazowsza, a nawet z innych dzielnic Polski.

Typowe nadanie dla rycerza w tamtych czasach wynosiło 10 włók, czyli około 180 ha, ale bywały i większe, nawet do 50 włók. Przypuszcza się, iż tak było właśnie w przypadku Godlewa, ponieważ zajmowało ono duży obszar. Otrzymali go w posiadanie rycerze herbu Gozdawa, jednego z najstarszych rodów w dawnej Polsce, od książęcych miernicznych, którzy to wówczas zajmowali się wymierzaniem ziem.

Proces osadniczy rozciągał się na wiele lat. Początkowo powstawało jedno gospodarstwo, składające się z rycerza i służby, bez chłopów. Ów pierwszy osadnik budował dom i karczował las oraz zarośla, aby przygotować ziemię pod uprawę. Wykarczowanie 10 włók ziemi często zajmowało wiele dziesiątek lat. Ziemia ta była dziedziczona przez synów i od razu dzielona, co uniemożliwiało powstanie folwarku. Tworzyła się w ten sposób wieś zagrodowa zamieszkała przez drobnych szlachciców. Z pierwszego gospodarstwa, z powodu podziału ziemi pomiędzy synów, powstawały kolejne, „*tworząc luźną i bezładną osadę potomków pierwszego osadnika*”, którzy zamieszkiwali w bliższej lub dalszej okolicy na wyznaczonym obszarze. Często osadnictwo było nieco oddalone od pierwotnego miejsca i tworzyły się grupy wsi o wspólnej nazwie, tak zwane „*okolice szlacheckie*”. Zachowywały one wspólne nazwy, świadczące o wspólnym pochodzeniu. W ten właśnie sposób powstały wsie mające w nazwie Godlewo (notuje się takie również w pobliżu Andrzejewa).

Nazwa pochodzi od dawnej nazwy osobowej „Godel” oraz od słowa „mierniczny”, czyli określenia osoby dokonującej pomiarów ziemi - mierniczego, geometry¹. Można zatem snuć domysły, iż mieszkali tu Godlewscy, książęcy mierniczny, odpowiedzialni za pomiary ziemi w tej okolicy.

W XV wieku, istniały w tej okolicy wioski złożone z jednej tylko chaty, w XVI wieku, w miarę rozrastania się, liczyły już po kilkanaście domostw. Wioski te, po dziś dzień, zachowały często swoją bezładną strukturę osadniczą².

Każdy sukcesor otrzymywał w przydziałach rodzinnych odpowiednią część gruntów, wskutek tego pogłębiało się ich rozdrobnienie. Jeden szlachcic posiadał często po kilkanaście lub nawet kilkadziesiąt niewielkich kawałków ziemi różnej wielkości. Części lasu nie karczowano, zostawiając ją na opał. Dlatego też między wsiami drobnoszlacheckimi jest dużo lasów i zagajników³.

W XVI wieku istniało tu już kilkanaście wiosek zamieszkałych przez drobną szlachtę herbu Gozdawa, która przyjęła nazwisko: Godlewscy. Pierwsze zapiski na temat tej wsi pojawiają się w spisie podatkowym z 1578 roku, w którym odnotowano miejscowość o nazwie *Godlewo Mierniki Mazi*, liczącą 13 włók obszaru. Jej właścicielami byli Godlewscy: Wawrzyniec, Albert, Marcin i bracia⁴.

Prześledzenie wszystkich zmian własnościowych w Godlewie jest praktycznie niemożliwe. Ziemia podzielona była przynajmniej na kilkanaście części, dziedziczonych przez córki i synów. Z czasem, obok Godlewskich pojawiły się tu również inne rody. Godlewskich jednak wyróżniała liczebność, ale i rozwarstwienie panujące wśród członków rodziny. Dominowała uboga szlachta, ale byli też wśród nich i średniozamożni szlachcice. Zajmowali wiele ważnych stanowisk, głównie w ziemi nurskiej. Franciszek Godlewski piastował stanowisko burgrabiego grodzkiego nurskiego (1744-1795), aż trzech z nich było chorążymi nurskimi, dwóch cześnikami, trzech komornikami ziemskimi, jeden łowczym, dwóch miecznikami i tak dalej. Zajmowali też ważne stanowisko starosty nurskiego od połowy XVII wieku do połowy XVIII wieku. Ród ten dominował w ziemi

¹ *Nazwy miejscowe Polski*, pod red. K. Rymuta, tomy I-VI, Kraków 1996-2006, tom III, s. 201.

² Wiśniewski Jerzy, *Początek i rozwój nowego osadnictwa w ziemi łomżyńskiej w końcu XIV i w XV wieku* [w:] *Studia Łomżyńskie*, tom I, 1989, s. 77-71.

³ Wiśniewski Jerzy, *Początek i rozwój.....*, s. 71.

⁴ *Źródła Dziejowe*, tom XVI, Warszawa 1895, s. 398.

nurskiej, korzystając w pełni z praw przysługującym szlachcicom i tłumnie stawiając się na polach elekcyjnych. W 1698 roku, podczas elekcji Augusta II Sasa, stawilo się aż 95 Godlewskich⁵.

Jak wspomniano, Godlewscy pochodzili z ubogiej szlachty, ale dzięki zdolnościom zdołali uzyskać wysoką pozycję w ziemi nurskiej i nie tylko. Jeden z nich sięgnął nawet po urząd senatorski. Był to Stanisław Godlewski, który „*nie skoligacony z żadnym magnatem, bez większego majątku późniejsze swoje wyniesienie i godność senatorską zawdzięczał wyłącznie własnej energii i zdolnościom, którymi pozyskał sobie, jako dworzanin Jana III, protekcję królewską*”. Był on wielokrotnie wybierany na posła na sejmy przez szlachtę nurską (od 1680 do 1703). W 1705 roku uzyskał urząd kasztelana podlaskiego, zmarł w 1709 roku⁶.

Herb Godlewskich Gozdawa

Godlewo Mierniki, mimo że dziedziczyli tu również bogatsi Godlewscy, nie stały się wsią folwarczną. Dominowały tu liczne małe drewniane „dwory”, a własność ziemską była bardzo rozdrobniona. W zapiskach genealogicznych rodu Godlewskich jest na przykład taki zapis: *Kazimierz, Józef, Kasper, Walenty i Zygmunt synowie Franciszka zwanego „Satany” dziedziczyli w 1788 roku w Godlewie Miernikach*. Również inni Godlewscy byli właścicielami części wsi. Spis ziemian z 1784 roku wskazuje liczną grupę Godlewskich jako dziedziców, ziemie posiadali również: Moszczeński, Ołtarzewski, Stokowski i Woytkowski⁷. Byli to szlachcie z licznych okolicznych zaścianków.

W XIX wieku niewiele zmieniło się w tej wsi, przez całe stulecie istniało tu około 20 dworów, rodzin. Dominowali Godlewscy, lecz mieszkali też inni drobni szlachcice. W 1817 roku odnotowano tu 19 domostw (dworów) i 98 mieszkańców⁸, dziesięć lat później o 3 domy i 32 mieszkańców więcej⁹.

W pierwszej połowie XIX wieku władze carskie postanowiły zweryfikować liczne grono szlachty polskiej. Szlachcicem mógł być tylko ten kto udowodnił swoje pochodzenie. Wielu drobnych szlachciców nie sprostało tym wymaganiom, jednak Godlewscy potrafili udokumentować swoje korzenie. Kilkudziesięciu z nich dostało odpowiednie zaświadczenia¹⁰.

W 1864 roku car ogłosił ukaz uwłaszczeniowy, który ziemię użytkowaną przez chłopów czynił ich własnością. Ukazem tym nie objęto jednakże opisywanej wsi, gdyż nie było tu chłopów, mieszkali wyłącznie szlachcice. Wieś jednak nie rozwijała się najlepiej. Świadczą o tym dane z 1880 roku w którym nadal notowano tu tylko 22 domy i zaledwie 121 mieszkańców¹¹.

Według informacji z 1891 we wsi żyło 21 szlacheckich gospodarzy, każdy z nich posiadał średnio 5,2 ha ziemi¹². Owo rozczłonkowanie wsi na niewielkie skrawki ziemi znajdujące się w posiadaniu poszczególnych mieszkańców, uniemożliwiała jej zapewne rozwój. Liczba domów nie rosła szybko, w 1906 roku było ich 26. Rosła za to liczba mieszkańców, osiągając w tymże roku liczbę 238 osób¹³. Wśród nich było kilkanaście osób narodowości żydowskiej¹⁴. Osadnictwo żydowskie spowodowane było tym, iż Polacy pochodzenia szlacheckiego bardzo niechętnie zajmowali się handlem i rzemiosłem, takie profesje, w ich przekonaniu, nie przystawały do stanu szlacheckiego. Zajęli się tym Żydzi.

⁵ Boniecki A, *Herbarz Polski*, tom I-XIV, Warszawa 1899-1913., t. 6, str. 151: *Godlewscy h. Gozdawa*.

⁶ *Polski Słownik Biograficzny*, tom VIII, s. 183.

⁷ *Regestr Diecezjów Franciszka Czajkowskiego czyli właściciele ziemscy w Koronie w latach 1783-1784*, Warszawa 2006, s. 410.

⁸ Czarnowski R, *Parafia Zuzela, dzieje i duszpasterstwo w latach 1796-1925*, Warszawa 2006, s. 42-43.

⁹ *Tabella Miast, Wsi, Osad Królestwa Polskiego z wyrażeniem ich położenia i ludności* Tom I i II, Warszawa 1827, tom I, s. 132.

¹⁰ Sęczysz E. *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1831-1861*, Warszawa 2000, s. 183

¹¹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. Tomy I-XIV, tom II, s. 644.

¹² Dajnowicz M. *Drobna szlachta ziemi łomżyńskiej na przełomie XIX i XX wieku*, Łomża 2002, s. 235.

¹³ Czarnowski R, *Parafia Zuzela, dzieje.....*, s. 42-43.

¹⁴ Tamże, s. 48.

Na początku XX wieku nastąpił rozwój wsi. W czasie spisu powszechnego z 1921 roku naliczono już 36 domów, lecz zaledwie 203 mieszkańców, co przypisać należy zapewne stratom poniesionym w czasie I wojny światowej. Prócz Polaków mieszkało tu również 7 Żydów. Wieś należała do gminy Szulborze Koty¹⁵.

W okresie międzywojennym działał tu sklep spożywczy, należący do Żyda, M. Cymesa¹⁶.

---

¹⁵Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego powszechnego spisu ludności z dnia 30 IX 1921 roku, województwo białostockie, . Warszawa 1925, s. 66 .

¹⁶Księga adresowa Polski (wraz z W. M. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa rok 1930, *Annuaire de la Pologne (y compris la V. L. Dantzig)*, Warszawa 1930, s. 159.